

N:o 179.

Af herr **V. L. Moll**, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till lag angående solidariska bankbolag m. m.

I anledning af Kungl. Maj:ts nådiga proposition, n:o 67 a, till innevarande Riksdag med förslag till:

- 1) lag angående solidariska bankbolag,
- 2) lag angående bankaktiebolag,
- 3) lag angående industriförlagsbanker,
- 4) lag angående tillsyn å vissa penningeinträttningar, som drifva sin rörelse utan af Konungen stadfast reglemente, samt
- 5) lag angående ändrad lydelse af 1 § i lagen den 27 maj 1898, innefattande särskilda bestämmelser om vissa aktiebolag, som drifva lånerörelse;

tillåter jag mig härmed vördsamt anföra följande.

Rörande den delägarne åliggande personliga ansvarigheten stadgar 9 § i ofvannämnda förslag till lag angående solidariska bankbolag, att hufvudlottägarne skola »ansvara för uppfyllandet af alla bolagets förbindelser, en för alla och alla för en».

Den för de enskilda bankernas delägare för närvarande gällande solidariska ansvarigheten är således i det kungl. förslaget bibehållen i hela sin obegränsade utsträckning.

Är denna obegränsade ansvarighet fortfarande oundgängligen nödvändig?

Såsom bidrag till besvarandet af denna fråga skall jag här tillåta mig att göra en jämförelse mellan det egna kapitalet och rörelsens utsträckning hos de solidariska bankerna samt hos aktiebankerna.

Med denna jämförelse afser jag naturligtvis icke något som helst omdöme rörande bankernas soliditet, enär den omständigheten allena, att en banks eget kapital utgör ett relativt litet procenttal af bankens hela rörelse, gifvetvis icke behöfver innebära, att bankens ställning är mindre solid. En bank med ett i förhållande till rörelsen i dess helhet relativt litet eget kapital kan tvärtom vara långt solidare än en bank med ett i förhållande till rörelsen större eget kapital. Men jag utgår här från den förutsättningen, att en bankrörelse af viss omfattning i regel fordrar ett eget kapital af visst belopp samt att våra solidariska banker drifva affärer, som med hänsyn till risken i allmänhet äro af samma beskaffenhet som aktiebankernas affärer.

Om en solidarisk bank och en aktiebank hafva lika stort eget kapital samt drifva affärer af samma riskbeskaffenhet, så bör den solidariska banken, utan att äfventyra soliditeten, med stöd af delägarnes solidariska ansvarighet kunna drifva mer omfattande affärer än aktiebanken. En jämförelse mellan det egna kapitalet och affärsrörelsens omfattning visar ock, att de solidariska bankerna i genomsnitt drifva en rörelse, som i förhållande till det egna kapitalet är större än aktiebankernas rörelse i förhållande till deras egna kapital.

Den 31 december 1902 utgjorde det egna kapitalet (= grund-, reserv- och dispositionsfonder) i procent af bankernas hela rörelse (= det belopp, hvarmed bankernas tillgångar och skulder balansera):

	lägst:	högst:	medeltal: ¹
hos de solidariska bankerna	9,0 %	25,0 %	15,8 %
hos aktiebankerna ²	12,6 %	28,6 %	20,8 %.

Skillnaden mellan siffrorna för de solidariska bankerna och siffrorna för aktiebankerna kan sägas angifva den utsträckning, till hvilken de solidariska bankerna förlitat sig på delägarnes solidariska ansvarighet.

¹ Medeltalet räknadt efter totalbeloppen af bankernas egna kapital och af rörelsen.

² Här äro medräknade endast aktiebanker med grundfond af minst en million kronor.

Af ofvanstående jämförelse framgår, att de solidariska bankernas rörelse endast i ringa mån varit baserad på denna ansvarighet.

Häraf torde den slutsatsen vara berättigad, att den solidariska ansvarighetens bibehållande i hela dess utsträckning icke är för upprätthållande af bankernas soliditet nödvändigt.

Mot ett sådant bibehållande tala tungt vägande skäl.

Genom upphörandet af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt bortfaller själfva grunden för den obegränsade solidariska ansvarighetens berättigande. Den solidariska ansvarigheten innebär otvifvelaktigt ett kraftigt skydd för fordringsägarna, men här finnes äfven en annan kategori intresserade, som har rätt att af lagstiftningen kräfvat något skydd, nämligen de solidariska delägarna, bland hvilka finnes ett stort antal kvinnor och omyndige. Visserligen hafva de enskilda bankernas delägare hitintills icke lidit några förluster i följd af den solidariska ansvarigheten, men däraf att förluster ännu ej inträffat, följer ju ingalunda, att sådana icke kunna inträffa. Erfarenheten från uttalandet erbjuder exempel på hvilka ruinerande följer den solidariska ansvarigheten kan medföra för delägarna.

Här förtjänar framhållas, att man i utlandet dels aldrig haft banker med solidariskt ansvariga lottägare, dels, där sådana funnits, numera allt mera frångått denna bankform. I Norge och Danmark finnas inga dylika banker. I Tyskland, Holland, Belgien och Frankrike finnas, jämte rena aktiebanker, bankkommanditbolag, i hvilka bankstyrelsens medlemmar äro solidariskt och obegränsadt ansvariga, under det att öfriga delägare icke hafva någon sådan ansvarighet. Dessutom finnas i Tyskland ett stort antal små kreditanstalter (Kreditgenossenschaften) med solidariskt ansvariga delägare, hvilka anstalter äro närmast jämförliga med våra mindre folkbanker. I England voro före år 1857 delägarna i samtliga banker, utom i Bank of England, solidariskt ansvariga. Närmast i följd af 1857 års handelskris medgaf den engelska lagstiftningen upprättandet af aktiebanker med begränsad ansvarighet. Af detta medgifvande har man begagnat sig i så stor utsträckning, att det numera icke finnes en enda engelsk aktiebank med solidariskt ansvariga delägare. Dock äro delägarna i sådana engelska banker, som emittera sedlar, fortfarande solidariskt ansvariga för sedlarna. De engelska bankdelägarna äro dessutom i regel ansvariga med visst belopp utöfver det

inbetalda kapitalet; det *tecknade* aktiekapitalet är nämligen i regel endast till en del inbetaldt.

Några ööfvervinnliga svårigheter för våra enskilda banker att öfvergå till aktiebanker torde icke vara att befara. Fyra enskilda banker hafva, som bekant, redan öfvergått eller stå i begrepp att öfvergå till aktiebolagsformen. Den för öfvergången behöfliga ökningen af det egna kapitalet har utan svårighet kunnat anskaffas.

Under dessa förhållanden torde med fog kunna ifrågasättas, huruvida den solidariska ansvarigheten icke borde, sedan sedelutgifningsrätten upphört, helt och hållet afskaffas.

Då emellertid från de enskilda bankernas sida uttalats önskingar om den nuvarande solidaritetens bibehållande, och då det kan tänkas, att det för en eller annan bank — särskildt bland de mindre bankerna af rent lokal betydelse — skulle möta svårigheter att uppbringa den för öfvergång till aktiebolagsformen erforderliga kapitalökningen, torde den solidariska ansvarigheten böra i någon form bibehållas.

Men då, såsom ofvan visats, den nuvarande solidariska ansvarigheten endast i ringa grad utgör grundval för bankernas affärsverksamhet; då den solidariska ansvarigheten förlorar sitt egentliga berättigande genom sedelutgifningsrättens upphörande; då vidare de solidariska delägarne böra beredas något skydd mot den fara, den obegränsade ansvarigheten innebär; och då slutligen banker med obegränsadt ansvarige delägare kunna sägas tillhöra en föråldrad banktyp, så torde den solidariska ansvarigheten böra begränsas.

Hvar gränsen bör sättas, måste af naturliga skäl blifva hufvudsakligen en lämplighetsfråga. Gränsen för tillskott på grund af den solidariska ansvarigheten torde lämpligen kunna fastställas till högst två gånger banklottens belopp. Denna gräns torde snarare vara för hög än för låg. Af 1881 års bankkommittés förslag och bankernas däröfver afgifna yttranden framgår, att en personlig ansvarighet, inskränkt till en gång banklottens belopp, *då* i allmänhet ansågs fullt tillräcklig att trygga bankernas kredit. Sedan dess har emellertid bankverksamheten antagit en så storartad utveckling, att hvad som då ansågs fullt tillräckligt måhända nu kan anses otillräckligt. En till två gånger banklottens belopp begränsad ansvarighet skulle emellertid å ena sidan gifva åt bankerna en styrka långt öfverstigande det mått, till hvilket de enskilda bankerna, enligt hvad af ofvanstående jämförelse med aktiebankerna

framgår, för närvarande kunna sägas förlita sig på den solidariska ansvarigheten, å andra sidan gifva lottägarne klart besked om den yttersta gräns, till hvilken denna ansvarighet i vidrigaste fall kan af dem utkrävas.

Därest en begränsning af den solidariska ansvarigheten fastställes, torde samma begränsning böra åberopas i 8 § af lag angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs.

79 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag angående solidariska bankbolag stadgar bland annat, att den af Konungen förordnade bankinspektören må »sammankalla extra bolagsstämma, där styrelsen icke efterkommer af honom framställd begäran om utfärdande af kallelse till sådan stämma». En likalydande bestämmelse innehåller 72 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag angående bankaktiebolag.

Bolagsstämmas sammankallande af bankinspektören vore en åtgärd, som för vederbörande bank kunde få ödesdigra följder. En dylik åtgärd kunde, om fråga vore om en på svaga fötter stående bank, lätt framkalla rusning mot banken samt föranleda bankens fall. Sant är visserligen, att bankinspektörens rätt att inkalla bolagsstämma inträder först i det fall, att bankstyrelsen vägrar att sammankalla af bankinspektören begärd stämma. Men om bankinspektören påyrkar samt styrelsen motsätter sig bolagsstämmas sammankallande, så bör bankinspektören ensam icke kunna slita denna meningsskiljaktighet genom att själf inkalla stämma. En så ytterst allvarsam åtgärd som bolagsstämmas sammankallande bör så mycket mindre af bankinspektören ensam kunna verkställas, som enligt 80 § i förslag till lag angående solidariska bankbolag samt 73 § i förslag till lag angående bankaktiebolag chefen för finansdepartementet, men icke bankinspektören, under vissa förutsättningar äger förordna om verkställandet af extra bokslut och revision, hvilket förordnande innebär en åtgärd, som är mindre uppseendeväckande än bolagsstämmas sammankallande.

Att sammankalla bolagsstämma torde bankinspektören böra äga rätt till endast på uppdrag af chefen för finansdepartementet.

Därest Kungl. Maj:ts förslag till lag angående industriförelagsbanker vunne Riksdagens godkännande, skulle härigenom skapas en helt och hållet ny banktyp.

Huruvida något verkligt behof af banker, sådana som det kungl. förslaget afser, förefinnes, torde vara i högsta grad tvifvelaktigt. Af motiveringen för förslaget synes framgå, att det hufvudsakliga skälet för inrättandet af dylika banker vore att söka i frånvaron i vår nu gällande banklagstiftning af alla bestämmelser till reglerande af handeln med aktier. Enligt gällande lagstiftning få hvarken de enskilda bankerna eller aktiebankerna drifva handel med aktier. Undantag från denna regel göra de af våra äldre aktiebanker, hvilka, på grund af tidigare gällande bestämmelser, äga rätt till handel med aktier. Bland våra äldre aktiebanker finnas äfven sådana, som tidigare ägt denna rätt, men hvilka, efter hand som bolagsordningarne ändrats, frantagits densamma, utan att vederbörande banker veterligen häraf haft någon olägenhet. Hvad angår de banker, som fortfarande äro i besittning af rätt till handel med aktier, synas desamma, enligt hvad af månadsrapporterna framgår, i mycket ringa grad begagna sig af ifrågavarande rätt.

På grund häraf torde man vara berättigad antaga, att rätt till handel med aktier för bankernas vidkommande saknar större betydelse.

Ej heller torde ur synpunkten af den allmänna fondmarknadens intresse någon rätt för bankerna att för egen räkning drifva handel med aktier kunna anses vara af behofvet påkallad. Aktiehandeln regleras långt bättre genom tidsenliga bestämmelser rörande börs- och mäklareverksamhetens ordnande än genom tillstånd för vissa banker att för egen räkning ingripa i denna handel. Till ordnande af densamma hafva såväl enskilda banker som aktiebanker under de senare åren bidragit genom inrättandet af särskilda fondafdelningar, hvilka såsom kommissionärer utföra uppdrag rörande köp och försäljning af aktier samt utgifva kursnoteringar. Dessa fondafdelningar torde angifva den väg, på hvilken bankerna lämpligast kunna bidra till aktiehandelns reglering.

Att den nya banktypen skulle blifva af någon större nytta för industrien, kan på goda skäl betvivlas. Redan sådana förhållandena nu äro, möter det för den solida industrien inga svårigheter att få sina legitima kreditbehof fyllda. De nya bankernas hufvudsakliga betydelse för industrien skulle väl ligga i deras egenskap af aktieemissionsanstalter. Men biträde vid aktieemissioner lämnas redan nu kommissionsvis af våra banker och detta på villkor, som

efter all sannolikhet ställa sig vida billigare än de villkor, som af de ifrågasatta nya bankerna skulle kunna erbjudas.

Genom bestämmelsen i 3 § af det kungl. förslaget, att industriförlagsbank icke får från allmänheten inlåna penningar till belopp, som öfverstiger bolagets egna fonder, blifva dessa banker genom själfva sin organisation hänvisade att hufvudsakligen ägna sig åt spekulationsaffärer. Ty genom vanliga bankaffärer kan med den stränga begränsningen af dessa bankers inlåning nöjaktig afkastning å aktiekapitalet näppeligen åstadkommas.

Om härstädes något behof af banker med vidsträcktare verksamhetsgränser, än som för nuvarande banker finnas i lagstiftningen uppdragna, skulle förefinnas, torde detta behof kunna tillfredsställas på ett lämpligare sätt genom utveckling af kommanditbolagsformen, hvilken erbjuder såväl fordringsägare som kommanditdelägare det skydd, som ligger i den bolagets ledare åliggande personliga ansvarigheten. Denna bolagsform har, såsom bekant, kommit till vidsträckt användning i utlandet; åtskilliga af Tysklands största och mest ansedda banker arbeta under denna form.

Det kan befaras, att grundandet, kanske till stort antal, af banker sådana, som det kungl. förslaget afser, skulle kraftigt bidraga till uppammandet af en osund spekulationslust. Då en sådan icke bör af lagstiftningen uppmuntras, utan i möjligaste mån stäffas, vågar jag hålla före, att Kungl. Maj:ts förslag till lag angående industriförlagsbanker icke bör af Riksdagen godkännas.

Enligt Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition skulle de i densamma innehållna lagförslagen träda i kraft den 1 januari 1904.

Då nämnda lagförslag icke i jämförelse med nu gällande lagstiftning innehålla förändringar af beskaffenhet att från bankernas sida kräfva några förberedelser, lärer, därest samma förslag skulle af Riksdagen godkännas, mot deras trädande i kraft redan den 1 januari 1904 invändning ej kunna göras.

Men, då jag här tillåter mig föreslå en begränsning i den de enskilda bankernas lottägare åliggande solidariska ansvarigheten, torde, ehuru dessa banker redan haft rundlig tid att förbereda sig på väntade förändringar, gående ut på den solidariska ansvarighetens upphörande, en något längre förberedelsetid böra medgifvas. Då det af praktiska skäl lärer vara önskvärdt, att samtliga nu ifråga-

varande lagar samtidigt träda i kraft, torde den i den kungl. propositionen härför föreslagna tidpunkten lämpligen böra framflyttas till den 1 januari 1906, till hvilken dag Kungl. Maj:t äger meddela enskild bank tillåtelse till bankrörelsens bedrifvande på grund af kungl. kungörelsen den 12 juni 1874.

Med anledning af hvad jag sålunda tagit mig friheten anföra, tillåter jag mig vördsamt hemställa, att, därest Riksdagen vill i hufvudsak skänka sitt bifall till de i Kungl. Maj:ts ofvan omförmälda proposition innehållna lagförslagen, Riksdagen tillika måtte för sin del besluta:

1:o) att första stycket af 9 § i förslag till lag angående solidariska bankbolag erhåller följande lydelse:

Bankbolag skall bestå af minst trettio hufvudlottägare. De skola vara svenska medborgare. Dessa bolagsmän skola insätta bolagets grundfond och ansvara för uppfyllandet af alla bolagets förbindelser, en för alla och alla för en, dock med den inskränkning att uttaxering till fyllande af brist i bolagets tillgångar ej för någon lott må öfverstiga två gånger lottens belopp.

2:o) att 79 § i lag angående solidariska bankbolag äfvensom 72 § i lag angående bankaktiebolag erhålla följande lydelse:

Den af Konungen förordnade bankinspektören äge, där han så pröfvar nödigt, sammankalla styrelsen. Jämväl må bankinspektören, på uppdrag af chefen för finansdepartementet, sammankalla extra bolagsstämma, där styrelsen icke efterkommer af honom framställd begäran om utfärdande af kallelse till sådan stämma. Bankinspektören må närvara vid bolagsstämma och vid af honom utlyst styrelsesammanträde samt i öfverläggningarna deltaga;

3:o) att förslag till lag angående industri-förlagsbanker icke må af Riksdagen bifallas;

4:o) att den i ofvannämnda lagförslag bestämda tiden för ifrågavarande lagars trädande i kraft framflyttas till den 1 januari 1906.

Därest vederbörande utskott skulle principiellt godkänna de i motionen föreslagna ändringarne men finna formuleringen otillfredsställande, anhåller jag vördsamt, att utskottet behagade föreslå annan ordalydelse.

Stockholm den 24 mars 1903.

No 180

Victor Moll.